

порушення, незаконне обмеження їх прав ставлять під загрозу не тільки інтереси конкретної особи, але й неминуче загрожують інтересам судочинства і суспільства загалом.

Література

1. Гарантии прав личности в социалистическом уголовном праве и процессе: Межвузовский тематический сборник / Министерство высшего и среднего специального образования РСФСР. Ярославский государственный университет; ред. кол. Я. О. Мотовиловкер (отв. ред.) и др. – Ярославль: ЯГУ, 1981. – 146 с.
2. Давыдов П. М. Дифференциация и гарантии в уголовном судопроизводстве / П. М. Давыдов // Гарантии прав лиц, участвующих в уголовной судопроизводстве. – Свердловск, 1975. – С. 5-11.
3. Полянский Н. Н. Вопросы теории советского уголовного процесса / Н. Н. Полянский. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1956. – 304 с.
4. Элькинд П. С. Сущность советского уголовно-процессуального права / П. С. Элькинд. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1963. – 173 с.
5. Куцова Э. Ф. Гарантии прав личности в советском уголовном процессе / Э. Ф. Куцова. – М.: Юрид. лит., 1973. – 114 с.
6. Цыпкин А. Л. Право на защиту в советском уголовном процессе / А. Л. Цыпкин. – Саратов: Изд-во Саратов. юрид. ин-та, 1959. – 337 с.

УДК 343.982.4 (043.2)

Логвиненко А. О., старший викладач,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ

Важливе місце в методиці розслідування окремих видів злочинів відведено криміналістичній характеристиці, яка являє собою систему найбільш значущих ознак, їх аналіз, а також їх взаємозв'язок, що дозволяє ефективно розслідувати вчинені злочини.

Термін «криміналістична характеристика злочинів» вперше в середині 60-х років ввів до наукового обігу Л.А. Сергєєв, який розглядав її як елемент методики розслідування злочинів. Під нею вчений розуміє сукупність взаємопов'язаних чинників, що характеризують особливості способів вчинення і слідів відповідних видів злочинів, об'єкту посягань, обставин, які характеризують учасників злочинів та їх злочинні зв'язки, час, місце, умови й обстановку вчинення злочинів [1, с. 4-5]. З того часу ця наукова категорія стала предметом дослідження багатьох вчених-криміналістів, але й до сьогодні серед них не має єдиного погляду на визначення терміну криміналістична характеристика.

На думку В.Ю. Шепітька, криміналістична характеристика є «системою відомостей про криміналістично значущі ознаки злочинів даного виду, що відображає закономірні зв'язки між ними і слугує побудові та перевірці слідчих версій у розслідуванні злочинів» [2, с. 332].

З вищевказаного можна зробити висновок, що криміналістична характеристика – це своєрідна система даних (відомостей), які описують злочини, сприяють правильному визначенню ефективних криміналістичних методів, прийомів і засобів виявлення, розслідування та профілактики злочинів.

Криміналістичну характеристику злочинів визначають як:

- а) інформаційну модель типових ознак певного виду (групи) злочинів;
- б) ідеальну модель типових зв'язків і джерел доказової інформації;
- в) вірогідну модель події;
- г) систему даних (відомостей) про злочин, які сприяють розслідуванню;
- г) систему узагальнених фактичних даних, знання яких необхідно для організації розслідування злочинів;
- д) систему особливостей виду злочинів, що мають значення для розслідування;
- є) систему опису криміналістично значущих ознак злочинів з метою забезпечення розслідування і попередження злочинів тощо.

Практична значущість цих даних полягає в тому, що при розслідуванні конкретного злочину співставлення наявних даних (що, де, коли, яким чином, при яких обставинах тощо) з системою узагальнених відомостей (наукових даних) про злочини цього виду дозволяє виділити аналогічні за криміналістично значущими ознаками злочини і на цій підставі висунути вірогідні версії, врахувати криміналістичні рекомендації щодо подальшого плану розслідування тощо.

Таким чином, криміналістична характеристика є робочим інструментом розслідування у вигляді системного узагальнення даних розслідування значного масиву кримінальних проваджень щодо кожної окремої категорії злочинів із визначенням взаємозв'язків усіх криміналістично значущих ознак цих видів злочинів.

Одним із найбільш дискусійних в теорії криміналістичної характеристики злочинів є питання про кількісний і якісний склад елементів, тобто криміналістично значущих ознак, які повинні складати основу криміналістичної характеристики. До основних елементів криміналістичної характеристики певного виду (групи) злочинів слід віднести тільки ті елементи, що відрізняються чітким пошуково-розшуковим спрямуванням, до них належать:

— характеристика предмету злочинного посягання (речі матеріального світу, якими прагнуть заволодіти злочинці – гроші, цінності, майно тощо);

— типові способи вчинення злочину (складаються зі способів підготовки до вчинення злочинних дій, безпосереднього вчинення злочину та способів приховування (маскування) злочинних дій);

— типова «слідова картина» події (комплекс матеріальних та ідеальних слідів, що притаманні певному виду (групі) злочинів та певним способам та етапам його вчинення);

— характеристика особи злочинця (характеризується фізичними, соціально-демографічними даними; чинниками, що мали вплив на формування і здійснення злочинної мети, створення злочинної групи, розподілу ролей між співучасниками тощо);

— характеристика особи потерпілого (демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки і стосунки, ознаки віктимної поведінки тощо);

— мотив та мета вчинення злочинів (мотив – це внутрішнє спонукання, рушійна сила вчинку людини, що визначає його зміст і допомагає більш глибоко розкрити психічне ставлення особи до вчиненого; мета – це уявлення про бажаний результат, якого прагне особа, що визначає спрямованість діяння).

При цьому необхідно зазначити, що ці елементи не можуть розглядатися як єдина і незмінна система для всіх видів злочинів. Це найбільш типовий вибір криміналістично значущих ознак, покликаних забезпечувати прикладну функцію криміналістичної характеристики. Щодо окремих видів злочинів цей набір може видозмінюватися – скорочуватися і розширюватися.

Отже, криміналістична характеристика злочинів являє собою систему взаємопов'язаних даних, що відображають типові та важливі в криміналістичному плані властивості та ознаки таких злочинів. Знання та вміле використання таких даних є необхідною умовою успішного розкриття та попередження вчинення злочинів.

Література

1. Сергеев Л. А. Сущность и значение криминалистической характеристики преступлений / Л. А. Сергеев // Руководство для следователей. – М., 1971. – 473 с.
2. Криміналістика: підруч. / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель [та ін.]: за ред. В. Ю. Шепітька. – 5-те вид., переробл. та допов. – К.: Ін Юре, 2016. – 640 с.